

Türküstan

www.turkustan.az

**Aydın
Qasımlı**

*Filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru*

Bizim yazar

çı xalqlar və dinlər üzərində böyük imperatorluqlar meydana gətirdikdə Türk milliyət duyğularının insanlıq idealları ilə birləşməsinə şərtləndirmişdi.

İctimai ədalətə, hüquqa və nizama bağlı milli dövlət və demokratik cəmiyyət

nə inanmış və bu əmanətə sayğı göstərməklə təkə bir xanədanın, bir sinif, bir zümərə və ya bir millətin, bir xalqın deyil, bütövlükdə hakim olduqları bütün xalq və dinlərin hamısı olduqlarına inanmış və buna əməl etmişlər.

Min illər boyu Yer kürəsinin böyük bir qismi Türkün nəfəsi ilə

vaxt özge millətləri məhv etmək üzərində qurmağı nəinki etməmiş, heç düşünməmişdi də! Türklər güclü olduğu qədər də özgələri qoruyan olmuşlar. Ona görə də Türk İmperatorluqlarında digər İmperatorluqlardan fərqli olaraq XIX əsrə qədər millət, din və sinif mücadilələri olmamış-

Hər bir millətin bu günü və gələcəyi üçün tarix, xüsusilə mədəniyyət tarixi yazmaq o tarixi və mədəniyyəti yaratmaq qədər dəyərlidir. "Tarix yazan tarixi yaradana qərəzsiz, səmimi yanaşmalıdır". (Atatürk).

Bir millətin yaratdığı həqiqi mədəniyyət tarixi yazılıb o millətin bir mədəniyyət və düşüncə qaynağı olmadıqca o mədəniyyət torpaq altında qalan qiymətli metallar kimi heç bir mənə kəsb etməz. Türklər tarixdə nə qədər əzəmətli bir mövqə sahibi olsalar da, öz tarixlərini yazmaqda, yaratdıqları milli və bəşəri mədə-

Bütün xalqların tarixinə möhürünü vurmuş Türklər

niyyət xəzinəsini təqdim etməkdə, "Türklər tarixi yazmırlar, yaradırlar" düşüncəsi ilə hərəkət edərək öz tarixlərini özgələ həvalə etməkdə çox böyük və bağışlanılmaz bir səhvə yol verməmişlər. Ona görə də, gec də olsa Türklərin öz milli tarixlərinin cəhənsümül əzəmətinə, Türk millətinin yaratdığı maddi və mənəvi, milli və bəşəri mədəniyyətlərinə sahib çıxması möhtəşəm bir tarixi olan bir millətin doğul haqqıdır.

Hər bir millətin tarixləri ilə onların siyasi, ideoloji, dini və fəlsəfi düşüncə və inancları arasında möhkəm bir bağlılıq vardır. Türklərin öz hökmdarlarının bir yandan İlahi iradə ilə hakimiyyətə təyin olunduqlarına ("Tanrı Türk millətinin adı, sanı yox olmasın dəyə onun Xaqanın yüksəltmiş, ona dövlət bəxş etmişdir". Bilgə Xaqan abidəsi) və Tanrının himayəsi ilə hakimiyyətə gəlmələrinə inanmaları sonda milli sərhədlər genişləyib yaban-

Min illər boyu Yer kürəsinin böyük bir qismi Türkün nəfəsi ilə qızınıb. Türkün ədalətli, hökmü ayaq basdığı hər yerdə hakimi-mütləq olub. Türkün hökmü qarşısında hiylə, nifrət və xəyanət məğlub olub. Türk bəşəriyyətə yeni qan, yeni can bəxş edib. Türklə ailə qurmaqla müqəddəs qan sahibi olmaq hər bir xalqın arzusuna çevrilmişdi. Türklər dünyanın düzənini qəhrəmanlığı, şərəfi, ləyaqəti, əxlaqı ilə qaydaya salmış, min illərlə millət ola bilməyənləri millət halına gətirmişlər. Türklər dünyaya Macar, Rus, Ukrain, Bolqar, Alban, Urdu (Pakistan), Əfqan, Tacik və s. kimi yeni-yeni qarışıq millətlər bəxş etmişlər. Bu o vaxta qədər davam etmişdi ki, Türk Tanrıya bağlı olmuş, Türklə Tanrı arasına heç kim, hətta Şeytan belə girə bilməmişdi...

anlayışının genişlənməsi sayəsində Türk cəmiyyətlərində "millətin atası" sayılan Türk hökmdarları İmperatorluq yaratdıqları dövrlərdə də "Cahan ailəsinin atası" mövqeyinə yüksəlmiş və bu adı şərəflə doğrultmuşlar. Türklər öz nələrini, tek Tanrıya necə bağlı olmuş, necə inanmışlarsa, hakimiyyətləri altında olan xalqlarla, onların

mənsub olduqları dinlərlə də o dərəcədə haqq, ədalət və əxlaq duyğularına uyğun davranmışlar. Türk Cahan hakimiyyəti və dünya nizamı məfkurəsi də bu təməl üzərində qurulmuş və inkişaf etdirilmişdi.

Türklər tarixən milli və insani duyğuları ahəngli bir şəkildə birləşdirməklə Tanrının Cahan hakimiyyətini onlara əmanət etdiyi-

qızınıb. Türkün ədalətli, hökmü ayaq basdığı hər yerdə hakimi-mütləq olub. Türkün hökmü qarşısında hiylə, nifrət və xəyanət məğlub olub. Türk bəşəriyyətə yeni qan, yeni can bəxş edib. Türklə ailə qurmaqla müqəddəs qan sahibi olmaq hər bir xalqın arzusuna çevrilmişdi. Türklər dünyanın düzənini qəhrəmanlığı, şərəfi, ləyaqəti, əxlaqı ilə qaydaya salmış, min illərlə millət ola bilməyənləri millət halına gətirmişlər. Türklər dünyaya Macar, Rus, Ukrain, Bolqar, Alban, Urdu (Pakistan), Əfqan, Tacik və s. kimi yeni-yeni qarışıq millətlər bəxş etmişlər. Bu o vaxta qədər davam etmişdi ki, Türk Tanrıya bağlı olmuş, Türklə Tanrı arasına heç kim, hətta Şeytan belə girə bilməmişdi. Nəhayət, Türklə Tanrı arasını açib onu genişləndirən, Türkü Tanrıdan bir qədər uzaqlaşdıran ilk öncə Şeytan cildinə girmiş yabançı qadınlar, daha sonra isə düşmən missionerlər və içimizdəki düşmən "de-

dir. Türklər dünya tarixinə millət, xalq, din, məzhəb, dil, ədəbiyyat, adət-ənənə hürriyyətləri ilə bağlı ilk və ən gözəl örnəklər vermişlər. Türklərin Tanrının onlara bəxş etdiyi Cahan hakimiyyəti məfkurəsinə inanmaları onları milli dövlət anlayışından uzun müddət uzaqlaşdırmışdır. Türklər dini, hüquqi və ədalət prinsiplərinə tarix boyu bağlı qaldıqlarından dandır ki, onlar son iki minillikdə 25 İmperatorluq qurmuş, Cahan hakimiyyəti və dünya nizamı uğrunda mübarizələrini ən yüksək zirvəyə qaldırmış, böyük Atatürkün dediyi kimi: "Yaxın və uzaq çağlar düşünülərsə Türkün yurd salmadığı bir qitə yoxdur. Bütün yer üzü, Asiya, Avropa, Afrika, Amerika Türk atalarına yurd olmuşdur. Türk ulusu Asiyanın qərbində və Avropanın şərqində olmaqla quru və dəniz yolları ilə ayrılmış və dünyada tanınmış böyük bir yurdda yaşayır. Bu ərazinin adına "Türk eli" deyirlər. Türk yurdu daha böyükdür. Bu gerçəkləri yeni tarix araşdırmaları təsdiqləməkdədir".

Halbuki, bu iki min illik tarixdə dünyanın sayılan xalqlarının hamısı birlikdə cəmi 8 imperatorluq qurmuşlar.

Türklərin bu ədalətli və insani dünya nizamı məfkurəsi və tətbiqi sayəsindədir ki, digər İmperatorluqlar da basqı və zülm gören bir çox digər dinə və məzhəbə mənsub xalqlar Türklərə sığınmışlar. Orta əsrlərə aid bir xristian xronikasında göstərilir ki: "Rumların (Bizanslılar nəzərdə tutulur-A.M.) zülmündən qaçan üç min xristian müsəlman oldu. Ah mərhəmət, sən xəyanətdən də daha zalımsan! Çünki Türklər xristianlara şəfqət və yardım göstərərək dinlərini satın alırlar. Bununla bərabər xristianları Türklər əsla din dəyişdirməyə zorlamırlar" (Bir xristian xronikasından).

(ardı gələn sayımızda)

Oxu, oxut, abunə ol!